

ש"ס א"ת א"ת א"ת א"ת א"ת
לא יחל דברו (ל"ג)

כ"ס

1 פירשו חז"ל הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין דבריו. (תגיגה י').

מפרשת השבוע רואים עד כמה גדול כח החכמים, כי לא רק בעניני ממונות הם יכולים לעשות הפקר בי"ד אלא אפילו בעניני איסורים יש להם כח לבטל מה שאדם אסר על עצמו, כמו שאומרים חז"ל: לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין דבריו.

①
זרכי
רס"ח

6 חז"ל הכלי יקר בחומשו: "טעם להיתר נדרים ביחיד מומחה, או בג' הריטות שגקראו בי"ד כי כשם שהאב והבעל יש בידם להפך מטעם שכל אשה ברשות בעלה או ברשות אביה ואין כח בידה לעשות גדולה או קטנה בלתי הסכמתם ודומה כאילו התנו בשעת הנדר ע"מ שיסכימו הבעל או האב וכשאינם מסכימין או בטל הנדר מעיקרו כי מסתמא על דעתם נדרה כך כל מישראל הוא ברשות בי"ד ומחויב לעשות כל אשר יורו לו בי"ד - וכל נדר דומה כאלו התנה בשעת הנדר ע"מ שיסכימו הבי"ד עמו וכשאינם מסכימים נעקר הנדר מעיקרו".

רצון התורה הוא שהאיש הישראלי יהיה קשור עם החכמים ותהיה לו אמונת

חכמים שאם לא יסכימו להחלטתו אזי הוא מבטל החלטתו מעיקרה והמעלה של אמונת חכמים היא אחת מהמ"ח מעלות שהתורה נקנית בהם, אל לאדם לסמוך על בינתו, כמו שכתוב "ואל בינתך אל תשען" - אלא כפי התורה אשר יורוך. ובכל מעשיו צריך לברוק אם רוח חכמים נוחה הימנו.

16

חז"ל אמרו: כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, כיון שהגיע חצות הלילה היתה רוח צפונית מנשבת בו ותיכף היה דוד קם ולמד עד שעלה עמוד השחר. נכנסו אצלו חכמי ישראל ואמרו לו אדוני המלך "עמך ישראל צריכים פרנסה". לכאורה בלתי מובן איזה קשר יש לבקשתם של חכמי ישראל על פרנסה, ללמוד של דוד עד שעלה עמוד השחר?

2

וי"ל: הנה ידוע שהתורה מקיפה את כל חיי האדם. הרתיים, החכתיים ואף החיים המסחריים והכלכליים, שיהיו בצדק ובאמונה בהתאם לתורה, "לית אתר פנוי מינה". הרמב"ן אומר "כי לבר מצוות התורה לא יכלה התורה להזהיר לאדם על כל פרט ופרט שכחיי האדם, לכן קבעה שיטה כללית וכלל קבוע בחיים "ועשית הישר והטוב", כל מה שהוא ישר וטוב, עשה; מה שהוא בלתי ישר ובלתי טוב, אל תעשה. כשהדבר שהאדם עושה הוא ישר - הרי הוא ג"כ עפ"י התורה. הרי הוא גם מצוה. ומפני שהאדם חושב שכל מה שהוא עושה הוא ישר וטוב וכי שכלו תמיד ישר - ויוכל ע"י לנטות לפעמים מן הדרך הישרה לכן אמרו חז"ל: שאחר מן הדברים שהתורה נקנית בהם היא אמונת חכמים, האמונה בתנפשי התורה ונושאי דגלה ושהם יכריעו בשכילים. ואם הם לא מסכימים להחלטתו אזי היא בטלה מעיקרו.

28

3

ועכשיו מובנת בקשתם של חכמי ישראל על פרנסה, חכמי ישראל רצו לסמל באה ש"כ הם קשורים לחכם - שאף שאלה כלכלית גרידא הם לא באים לשאול מדוד מפני שהוא מלך, אלא רוקא מפני שלמר כל הלילה כקדושה ובטהרה בשביל זה הם מאמינים שהוא יפתור להם כראוי גם את השאלה הזאת.

36

1 מאמרים הרבה מצינו בדברי חז"ל בגנות מידת הכעס: "אמר רבה בר ר"ה כל הכועס אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו וכו', ר' ירמיה מדיפתי אמר, משכת תלמודו ומוסיף טפשות, שנאמר (קהלת ז ט): "כי כעס בחיך כסילים ינוח" וכו', רב נחמן בר יצחק אמר בידוע שעוונותיו מרובין מזכויותיו, שנאמר (משלי כט כב) "ובעל חמה רב פשע" (נדרים כב ב). וכן איתא (שם ע"א): "אמר ר"י כל הכועס כל מיני גיהנום שולטין בו, שנאמר (קהלת יא ז): "והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך", ואין רעה אלא גיהנום וכו'".

②
ש"ס א"ת א"ת א"ת א"ת א"ת
רס"ח
א"ת א"ת א"ת א"ת א"ת

אך מלבד העונשים הבאים על הכועס, גורם הכעס לאדם לירד ממדרגתו ולאבד את מעלותיו הרוחניות. וכך אמרו בגמרא פסחים (סו ב): "ריש לקיש אמר, כל אדם שכועס אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו וכו', ממש, דכתיב: "ויקצוף משה על פקודי החיל" (במדבר לא יד), וכתיב: "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר צוה ד' את משה" (שם כא), מכלל דמשה איעלם מיניה וכו'. אמר ר' מני בר פטיש, כל שכועס אפילו פוסקים עליו גדולה מן השמים מורידים אותו, מנלן מאליאב, שנאמר: "ויחר אף אליאב בדוד" (שמואל א ז כח), וכי

①

אזיל שמואל לממשחינהו כתיב (שם טו ז): "כי מאסתיהו", מכלל דהוה רחים ליה עד האינדא", יעויין שם.

והנה הדרך להרחיק מנפשותינו את מידת הכעס, בודאי היא על ידי לימוד והתבוננות רבה בדברי חז"ל בגנות מידת הכעס. אולם קיים עדיין לפנינו מקום מכשול, כי כשבא אדם לכלל כעס נוטה הוא לדון שכעסו הוא בצדק, ולפתח זה

3
pe

הוא יתעורר ויחשוב על גודל הכעס בעצמו ויחשוב על גודל הכעס בעצמו ויחשוב על גודל הכעס בעצמו

איתא במדרשו אמר רב הונא בשלשה מקומות כעס משה ונתעלמה ממנו דכתיב יאלי הן בשבת, ובכלי מתכות, ובאונן, בשבת מנין, שנאמר: "ויתירו אנשים מבני עד בקר וגו' ויקצוף עליהם משה" (שמות טו כ), כיון שכעס שכח לומר להם הלכות שבת וכו', ובכלי מתכות מנין שנאמר: "ויקצוף משה על פקודי החיל וגו', ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה, הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו'" (במדבר לא יד-טז) וכיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה ושכח לומר להם הלכות כלי מתכות וכו', באונן מנין שנאמר: "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר, מדוע לא אכלתם את החטאת במקום הקודש וגו'" (ויקרא י טז-יז), כיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה שאונן אסור לאכול בקדשים וכו'" (ויקרא רבה פי"ג א).

1

14

והנה הדבר פשוט שכעסו של משה במלחמת מדין כדן היה, שהרי עיקר הצינוי ותכלית המלחמה היה לנקום את נקמת ד' במדין, וכיון שהמכשול לישראל היה ע"י בנות מדין הרי כשהחיו את הנקיבות נמצא שהביאו את המכשול עמם למחנה, והיה מן הדין לכעוס עליהם. וכן נמי במוטיהי המן הרי עברו על ציווי מפורש: "איש אל יותר ממנו עד בקר", וביותר שהרי חטאם היה בנס עצמו, שניתן להם לחם מן השמים בצווי שלא יותירו אלא יאכלו דבר יום ביומו, ואילו הם הותירו למחרת ועברו על ציווי ד', והרי הם מבעטים בנס הגדול שנעשה להם, ובודאי היה מקום גדול לקצוף עליהם, וכמו שמצינו בחז"ל (ילקוט שופטים רמז עד) שדרשו על הפסוק "לך ד' הצדקה ולנו בושת הפנים" (דניאל ט ז) שהכוונה היא בושת פנים על זה שבשעת הנס הגדול של קריעת ים סוף, העבירו את פסל מיכה עמהם.

4

22

ואף על פי כן כיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה, והטעם בזה נראה, שמה שחכמתו מסתלקת ממנו אינו עונש על עבירת הכעס, אלא הוא ענין טבעי, שמציאותו של הכעס "שורף" את חכמתו של האדם, ואין נפקא מינה כלל בכך שהכעס הוא בצדק ודין הוא שיכעס, כי בכל אופן על ידי הכעס מסתלקת חכמתו ממנו.

31

וכענין זה מוצאים אנו בנבואה, שכן מצאנו באלהיו הנביא לאחר שעלה בסערה השמימה, אמרו בני הנביאים לאלישע: "הנה נא יש את עבדיך חמשים אנשים בני

חיל ילכו נא ויבקשו את אדוניך פן נשאו רוח ד' וישלכהו באתד ההרים או באחת הגאיות" (מלכים ב טז), וכתב רש"י: "אפשר אמש אמרו לו 'הידעת כי היום ד' לוקח את אדוניך' (שם ג), ועכשיו נעלם מהם היכן הוא, מלמד שמיום שנגזר אליהו נסתלקה רוח הקודש מן הנביאים". וכבר ביארנו במקום אחר [מאמר טה], שאף על פי שאמרו חז"ל על בני הנביאים הללו שהיו שקולים כאלהיו, ולכן אמרו "לוקח את אדוניך - "אדוניך" ולא אדוננו" (רש"י שם ג), מ"מ השפעת הנבואה בעולם באה על ידי אליהו, וכיון שנסתלק אליהו נסתלקה רוח הקודש מן הנביאים.

אך יש לתמוה שאף כי הדבר מובן שמכאן ולהבא לא יזכו לנבואה, אבל הרי ידיעה זו ש"היום ה' לוקח את אדוניך מעל ראשך", כבר ידעו לפני כן, וא"כ איך נעלמה מהם ידיעה זו בשעה שנסתלק אליהו.

אלא כך הוא ביאור הדברים, אין הנבואה ידיעה כשאר הידיעות, שמכיון שהשיג האדם הרי הוא יודע אותם, אלא הנבואה היא השגה התלויה בדרגתו ובמצבו של האדם הזוכה לה, שהוא משיג אותה ע"י קרבתו אל הקב"ה והיותו דבוק בו, והיא קיימת אצלו כל זמן שדרגתו קיימת. וכיון שנסתלק אליהו וירדו ממעלתם ואיבדו את מדרגת הנבואה שהיתה להם, לא הועילה להם הידיעה הקודמת מאומה,

2

ומיד החלו לחשוש שמא נשאו רוח אלוקים באחד ההרים, כי רק כשהיו בדרגת
 נבואה היתה ידיעתם שהשיגו מכח הנבואה ברורה להם. [ובמקו"א [מאמר צד] נתבאר
 בזה גם ענין בריחת יונה לחו"ל, שכיון שאין הנבואה שורה שם, נסתלקה ממנו דרגת
 הנבואה, ואין כאן משום כובש נבואתו שנתנבא בעודו בארץ].
 והן הן הדברים אף בחכמת התורה, אין החכמה מתקיימת אלא במי שהוא
 תלמיד חכם, ובעל מידות הראויות לה, וכיון שירד אדם ממדרגתו, אף חכמתו
 שהיתה בו שעה קלה לפני כן מסתלקת ממנו.

4
 פה

ומכשול הכעס מצוי יותר במי שהוא חכם, וכמו שאמרו בגמ' נדרים (כב ב): "אמר
 רב אדא ברבי חנינא אלמלי חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה
 וספר יהושע בלבד, שערכה של ארץ ישראל הוא, מאי טעמא כי ברוב חכמה רב
 כעס" (קהלת א יח). ופירש השטמ"ק: "שאר ספרי הנביאים לא ניתנו להם אלא
 להטריחם ולהכעיסם על ידי חכמתם". עונשם על שחטאו והכעיסו את הקב"ה,
 שניתנה להם רוב חכמה ועל ידי כן ירבה כעסם. נמצא שהחכמה סכנה היא לאדם
 ועליו להזהר ביותר.

11

ויאמר אלעזר הכהן וגו' זאת חקת התורה וגו' (לא, כא). וברש"י "לפי שבא
 משה לכלל כעס בא לכלל טעות וכו'". הרי שקודם הכעס יש עוד ענין בא
 ל כל ל כ ע ס. וחז"ל אמרו (פסחים סו:): כל הכועס אם חכם הוא חכמתו
 מסתלקת ממנו וכו' ממשו וכו', הרי שלאדם להתלמד להתרחק אף מן כלל כעס,
 היינו להיות במנוחה שלמה ושלות השקט. ואם מי שבא לכלל כעס בא לכלל
 טעות, הרי גבינו ג"כ שמי שיבא אף לכלל מנוחה גם כן יתגלו לפניו כמה מיני

5
 פה
 טעם

סגולת חכמה והבנה. וזהו ענין מנוחת אהבה ונדבה מנוחת אמת ואמונה, הרי
 שמנוחה יבא לכל הטובות שבעולם. וזהו סוד שחז"ל אמרו (במ"ר יט, ה) על
 חסא של מרע"ה במי מריבה, שהחטא היה על שהכעיס על ישראל, ואמנם
 בפסוק נאמר (במדבר כ, יב) על שלא האמנתם, אכן באמת אחת היא, כמו
 שביארנו כמה פעמים שהכעס ואי-האמונה ממקור אחד יצאו, היינו שמתפרד
 עצמו מהמקור, וזו היא כעס, כמו שאמרו ז"ל (שבת קה:): כל המשבר כלי בחמתו
 לסוף עוכד ע"ו, והרי סוף מעשה מחשבה תחילה, שאם הסוף הוא ע"ו הרי
 ההתחלה ג"כ תחילת ע"ו, וזהו לא האמנתם. ולהיפוך גם כן, ההיפוך
 מכלל כעס, היינו שמחה יתירה, ומקורה היא מנוחת הנפש, ומהו מנוחה, הוא
 הקשור ומדובק בה, ועזי וחדוה במקומו, וממנה תצא נבואה, כמו שאמרו ז"ל
 (שבת ל:): אין הנבואה שורה לא מתוך עצבות וכו', והיא מכלל כעס, וההיפוך
 היא השמחה, וממנה תצא תורה חכמה ונבואה. וזהו "בא משה לכלל כעס בא
 לכלל טעות". (מדרשו"מ ח"ג רה)

6

ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד וגו', ויגשו אל'
 ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו וגו', ויאמר אליהם
 משה וגו' בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם וגו', ויבנו בני גד
 את דיבון וגו' ערי מבצר וגדרות צאן, ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו
 ואת בעל מעון מוסבות שם וגו' ויקראו בשמות את שמות הערים
 אשר בנו (לב, א - לח).

6
 פה
 יסוד

מדרש רבה, והיבא קצת ברש"י: ומקנה רב, זהו שאמר הכתוב לב חכם לימינו ולב כסיל
 לשמאלו, לב חכם לימינו אלו הם הצדיקים שהם נותנים לבם לתורה שהיא מימין, שנאמר
 כימינו אש דת למו, ולב כסיל לשמאלו אלו הן הרשעים שהן נותנין לבם להעשירי, שנאמר
 בשמאלה עושר וכבוד.
 דבר אחר, לב חכם לימינו זה משה, ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד, שעשו את
 העיקר טפל ואת הספל עיקר, שחיבכו את ממונם יותר מן הנפשיות, שהן אומרים למשה
 גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו, אמר להם משה אינה כלום, אלא עשו את העיקר
 עיקר. תחלה, בנו לכם ערים לטפכם ואחר כך וגדרות לצאנכם וכו'.

3

מקומות מבנה לגור בהם נשיהם וטפם. היו להם מוכנים ומתוקנים בהערים אשר כבשו. ולא היו צריכים כעת לבנות עבורם מחדש, אלא העיקר מה שהיו צריכים כעת היה, לבנות ולהכין מקומות עבור הצאן המקנה הרב שהיה להם, ובשבילם היו צריכים לבנות מחדש ולהכין גדרות צאן דירים ורפתים ומקומות בטוחים שיהיו מתאימים לרוב צאנם והמון מקניהם — ולכן, לפי דעתם, אמרו כהוגן גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו. שהקדימו הצאן לטפם, כי למקנה הצאן היתה עיקר העבודה והמלאכה המוטלת עליהם לבנות ולחדש עבורם מקומות שלא היו מספיקים בהערים לרוב מקניהם, מה שאין כן לטפם היה להם מספיק הבתים והמקומות שירשו מסיחון ועוג שנשארו בשלימותם ותיקונם, ואם שהיו צריכים לתקן ולהוסיף עליהם לפי הצורך, הרי היא עבודה קלה ומועטת ביחס לגדרות צאן שהיו צריכים לבנות, ולכן הקדימו לומר גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו, והקדימו עיקר העבודה המוטלת עליהם, ואח"כ הזכירו בניית הערים לטפם שהיתה העבודה בהם קטנה ביחס לגדרות הצאן עבור מקניהם.

ועל זה בא משה רבינו והראה להם טעותם, כמה שחשבו שלבנות להם מקומות עבור בניהם וטפם, די להם בעבודה מועטת לתקן או להוסיף כל אחד לפי דרישת ביתו וטפיו, בחשבם כי הערים והבתים שלקחו מסיחון ועוג מוכנים ומוכשרים להושיב שם נשיהם וטפם. — כי

קוצים הם ושוגים בזה, כי לא ככל הגמים בית ישראל, אשר כל גוי וממלכה הנוצחת את אויבה ויורשת את ארצה, מוכנים להם תיכף הערים והבתים להתישב שם, אבל לא כן הוא בישראל, אשר כל חייהם ותהלוכותיהם קשורים ואתוים במצוות התורה ואזהרותיה, אי אפשר שיתאים עבורם המקומות שישבו בהם עובדי עבודה זרה ועובדי אלילים האדוקים בכל עבודות הבלים ולעזבות הגויים, ואשר המקומות נקראו על שמם של האלילים, או על שם פעולותיהם ומעשיהם של הכומרים והעובדים וכדומה, וביותר משפיע הדבר לרעה ומזיק להבנים הקטנים אשר ישארו במקומות הללו עם הנשים לבד, כשהגדולים ילכו לפני החלוץ במלחמה, ואז גדולה הסכנה יותר שלא יתדבק בהילדים הרכים השפעת שמות האלילים אשר נקראו בהם עדיהם וארמנותיהם, או המקומות שנבנו על שמם או על שם עובדיהם וכתניהם, והבאים ליחס להם איזה מעשה או פעולה שפועלים ומטיבים לפי דעתם הנבערה של עובדי ע"ז, [וכעין שכתב הרמב"ם ז"ל בה' עכו"ם פ"א ה"ב וז"ל: והתחילו על דרך זו לעשות צדקות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות, ומתקבצין ומשתחוים ואומרים לכל העם, שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעובדה

(5)
p.e

דברי המדרש שאמר על בני ראובן ובני גד, שהקדימו צאנם לטפם משום שחיבבו את ממונם יותר מן הנפשות, קשה להבינם כפשוטם, שהשבטים שהיו בדור דעה שבמדבר וראו את כל מעשי ה' הגדול והנורא, ושהיו תחת הנהגת שלשת תרועים משה אהרן ומרים שהם היו במצב כזה להעריך ולהוקיר צאנם ובקדם יותר מנפשות בניהם ובנותיהם; והרי אנו רואים שאף ההדיוט שבהדיוטים מקדים ומחשיב הנפשות מהרכוש, וכל אשר לו יתן האדם בעד נפשו ונפשות ביתו, ואיך יתכן לומר כזאת על אנשים גדולי המעלה כבני ראובן וגד, שיהיה להם הממון יקר וחשוב יותר מנפשות טפם ובניהם. ויתכן להבין בזה, כי באמת לפי סדר הנצחון במלחמת משה וישראל עם סיחון ועוג, ולפי אופן כיבושם את ארצם, צדקו הם לפי דעתם במה שהקדימו ואמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה, ואח"כ וערים לטפנו, כי עיקר העבודה היתה להם לבנות ולתקן ולהכין מקומות עבור הצאן והמקנה, אבל להכין מקומות מבנה בשביל הנשים והטף, היתה להם העבודה מועטה וקלה

ביחס לגדרות צאן ומקניהם, אלא שנעלם מהם פרט אחד חשוב מאד, ומשה רבינו העמידם על שגיאתם והראה להם את טעותם, וסיבת ההעלם גילו לנו חז"ל שבאה להם מצד שדעתם ומעיינם היתה נתונה למקניהם, שהארץ הזאת היתה מוכשרת להם שהיא ארץ מקנה, ולבסוף, אחרי שמשו רבינו העמידם על טעותם, הורו למשה ותיקנו את השגיאה ששגו, וכמו שיתבאר.

דחנה במלחמת סיחון נאמר (במדבר כ"א כ"ג), ולא נתן סיחון את ישראל עבור גבולו ויאסוף סיחון את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבוא יהצה וילחם בישראל, וכתב שם רש"י: אמר הקב"ה, מה אני מטריח על בני כל זאת לצוד על כל עיר ועיר, נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד ושם נפלו, ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם איש אלא נשים וטף, ע"כ, וכ"ה במדרש רבה, וכן במלחמת עוג נאמר (כ"ב ל"ג) ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה ארדעי. נמצא, שלא נלחמו עמהם ישראל בתוך ארצם

של סיחון ועוג, ולא צרו על הערים הבצורות להפילם ולהרסם, אלא הם יצאו מארצם ללחום עם ישראל ושם נפלו, ובכן נשארו כל הערים והבתים בשלמותם, וכשנכנסו ישראל לארצם מצאו את הערים בנויים בסדר נכון והבתים היו מלאים כל טוב באין מחסור דבר, ואם כן הרי

(4)

המלכים הגדולים והאדירים האלה שלא כדרך הטבע.

והנה סבת טעותם בתחילה של בני גד ובני ראובן, עד שהעירם משה רבינו על זה, גילו לנו חז"ל, שהסיבה לזה היתה, משום שעיקר שאלתם ותחלת בקשתם ליתן להם תאריך הזאת, היתה מפאת שפע צאנם ומקניהם שהיה להם, היתה מחשבתם ומעיינם נתונה בדבר הצאן, לכן בגלל זה נעלם מהם לשעה ותיקון העיקרי ההרוש ונחנץ להם לבגיות הערים לטפם.

ועל כוונה זו תפשו חז"ל במדרש את בני ראובן ובני גד, במה שלא דברו נכונה בהקדימם גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו, ואמרו עליהם שעשו את הטפל עיקר והעיקר טפל, וסמכו עליהם את הכתוב לב חכם לימינו וגו', ובראשונה אמרו שם במדרש ודרשו את הפסוק לב חכם לימינו, אלו הם הצדיקים שנותנים לבם לתורה שהיא מימין שנאמר מימינו אש דת למו, ולב כסיל לשמאלו אלו הן הרשעים שהם נותנים לבם להעשיר, שנאמר בשמאלו עושר וכבוד, היינו שזה ההבדל בין הצדיקים לרשעים בכללות, שהצדיקים נותנים כל לבם וחספם לתורה ומצוות שהיא לימין, ובכל אשר הם עושים ועוסקים, עיקר כוונתם היא כדי שיהיו יכולים לעסוק בתורה ולקיים מצותיה, ואפילו כשהם עוסקים בעניני החומר והגוף, עיקר מטרתם ושאיפתם היא התורה, וכל פינות שהם פונים פונים רק לימין, אבל הרשעים כל עיקר מגמתם רק להעשיר ולהוסיף הון ועושר שהיא לשמאל, ורק על זה נותנים כל לבם ודעתם, ואז ההבדל בין הצדיקים לרשעים בכלל.

ושוב אמרו במדרש, שיש להסמך ולכונן זה הפסוק גם במעשה זה של בני גד ובני ראובן שהיה להם עם משה ואמרו, דבר אחר, לב חכם לימינו זה משה, ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר, שחיבבו את הממון יותר מן הנפשות שהם אומרים למשה וכו', היינו שגם בבני ראובן וגד שהיו צדיקים, נתקיים גם עליהם הכתוב ולב כסיל לשמאלו, באותה שעה שהקדימו את צאנם לפני הטף, בחושבם שזו כל עיקר העבודה הגוטלת כעת עליהם, ונעלם מהם לפי שעה הצורך הרוחני של טפם, והסיבה לטעותם הזאת היתה, משום שנתנו את דעתם ומחשבתם בעבור הרכוש שהוא השמאל, וזה גרם להם שהיתה להם היסח הדעת בענין הנוגע להנפש של הבנים, שהיא הימין, ועל כוונה זו יש להעמיס במה שאמרו חז"ל עליהם שחיבבו את ממונם יותר מן הנפשות, היינו מענין הנוגע להנפש והנשמה

וליראה ממנה וכו', יעוי"ש ברמב"ם באורך. ולכן כדי לעקר ולשרש השפעת רעה זו, צריך להכנס ולשבר ולנתחז כל אלו הבתים והמקומות ולשנות כל צורת הערים שלא יראה ולא ימצא בהם שום זכר אמונה רעה ובשחתה, וכמו שנאמר (דברים י"ב), אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים וגו', ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבתם וגו' ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא, ולבנות במקומם בתים אחרים תחתיהם, להיות להם

לבהי אולפנא ולבתי כנסיות ובתי מדרשות, שיקרא עליהם שם שמים ושמות של קדושה, ורק אז יוכלו להניח טפם בהערים אשר בנו, והם ילכו למלחמה ללחום מלחמת בני ישראל ועל כוונה זו אמר להם משה, "בנו" לכם עריב לטפכם, היינו שאתם צריכים לבנות ערים חדשות ביהוד בשביל טפכם, ולא כמו שאמרתם "וישב טפנו בערי המצור, אלא דוקא הערים אשר אתם תבנו מחדש, אלו יהיו לטפכם, ואם כן באמת בנין הערים לטפכם הוא עכשיו עיקר העבודה המוטלת עליכם, כאשר רבה היא לבנות הערים מחדש, ואח"כ — וגדרות לצאנכם, תתעסקו בדבר המקנה והרכוש שהוא הדבר הטפל, ואמנם הבינו בני גד וראובן ששגו בדעתם בדבר הזה והסכימו לדברי משה, ועל זה ענו ואמרו: עבדיך יעשו כאשר אדוני מצוה, טפינו גשינו מקננו וכל בהמתנו יהיו שם בערי הגלעד, והקדימו את הטף והגשים לפני המקנה, כמו שאמר להם משה, וכן אחר כך כשנתנו להם את הארץ אמר: ויבנו בני גד את דיבון ואת עטרות וגו', ובני ראובן בנו את חשבון וגו', ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם ואת שבמה, ויקראו בשמות את שמות הערים אשר בנו, וכתב רש"י בפסוק ל"ח: ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם, נבו ובעל מעון שמות עבודה זרה שלהם, ויבני ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים, וזהו מוסבות שם, נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר, ע"כ, והיינו שאמנם בנו מחדש את הערים לפי הדרוש לטפם ולנשיהם של עם ישראל, כפי שהעיר להם משה והעמידם על טעותם, ושינו השמות שהיו נקראים על שם העבודה זרה של העמים, ונתנו להם שמות חדשים הראויים ומתאימים לערי ישראל, שיעידו ויגידו את הנסים והנפלאות שנעשה להם במה שניצחו את

והנה סבת טעותם בתחילה של בני גד ובני ראובן, עד שהעירם משה רבינו על זה, גילו לנו חז"ל, שהסיבה לזה היתה, משום שעיקר שאלתם ותחלת בקשתם ליתן להם תאריך הזאת, היתה מפאת שפע צאנם ומקניהם שהיה להם, היתה מחשבתם ומעיינם נתונה בדבר הצאן, לכן בגלל זה נעלם מהם לשעה ותיקון העיקרי ההרוש ונחנץ להם לבגיות הערים לטפם.

ועל כוונה זו תפשו חז"ל במדרש את בני ראובן ובני גד, במה שלא דברו נכונה בהקדימם גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו, ואמרו עליהם שעשו את הטפל עיקר והעיקר טפל, וסמכו עליהם את הכתוב לב חכם לימינו וגו', ובראשונה אמרו שם במדרש ודרשו את הפסוק לב חכם לימינו, אלו הם הצדיקים שנותנים לבם לתורה שהיא מימין שנאמר מימינו אש דת למו, ולב כסיל לשמאלו אלו הן הרשעים שהם נותנים לבם להעשיר, שנאמר בשמאלו עושר וכבוד, היינו שזה ההבדל בין הצדיקים לרשעים בכללות, שהצדיקים נותנים כל לבם וחספם לתורה ומצוות שהיא לימין, ובכל אשר הם עושים ועוסקים, עיקר כוונתם היא כדי שיהיו יכולים לעסוק בתורה ולקיים מצותיה, ואפילו כשהם עוסקים בעניני החומר והגוף, עיקר מטרתם ושאיפתם היא התורה, וכל פינות שהם פונים פונים רק לימין, אבל הרשעים כל עיקר מגמתם רק להעשיר ולהוסיף הון ועושר שהיא לשמאל, ורק על זה נותנים כל לבם ודעתם, ואז ההבדל בין הצדיקים לרשעים בכלל.

ושוב אמרו במדרש, שיש להסמך ולכונן זה הפסוק גם במעשה זה של בני גד ובני ראובן שהיה להם עם משה ואמרו, דבר אחר, לב חכם לימינו זה משה, ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר, שחיבבו את הממון יותר מן הנפשות שהם אומרים למשה וכו', היינו שגם בבני ראובן וגד שהיו צדיקים, נתקיים גם עליהם הכתוב ולב כסיל לשמאלו, באותה שעה שהקדימו את צאנם לפני הטף, בחושבם שזו כל עיקר העבודה הגוטלת כעת עליהם, ונעלם מהם לפי שעה הצורך הרוחני של טפם, והסיבה לטעותם הזאת היתה, משום שנתנו את דעתם ומחשבתם בעבור הרכוש שהוא השמאל, וזה גרם להם שהיתה להם היסח הדעת בענין הנוגע להנפש של הבנים, שהיא הימין, ועל כוונה זו יש להעמיס במה שאמרו חז"ל עליהם שחיבבו את ממונם יותר מן הנפשות, היינו מענין הנוגע להנפש והנשמה

וליראה ממנה וכו', יעוי"ש ברמב"ם באורך. ולכן כדי לעקר ולשרש השפעת רעה זו, צריך להכנס ולשבר ולנתחז כל אלו הבתים והמקומות ולשנות כל צורת הערים שלא יראה ולא ימצא בהם שום זכר אמונה רעה ובשחתה, וכמו שנאמר (דברים י"ב), אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים וגו', ונתצתם את מזבחותם ושברתם את מצבתם וגו' ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא, ולבנות במקומם בתים אחרים תחתיהם, להיות להם

לבהי אולפנא ולבתי כנסיות ובתי מדרשות, שיקרא עליהם שם שמים ושמות של קדושה, ורק אז יוכלו להניח טפם בהערים אשר בנו, והם ילכו למלחמה ללחום מלחמת בני ישראל ועל כוונה זו אמר להם משה, "בנו" לכם עריב לטפכם, היינו שאתם צריכים לבנות ערים חדשות ביהוד בשביל טפכם, ולא כמו שאמרתם "וישב טפנו בערי המצור, אלא דוקא הערים אשר אתם תבנו מחדש, אלו יהיו לטפכם, ואם כן באמת בנין הערים לטפכם הוא עכשיו עיקר העבודה המוטלת עליכם, כאשר רבה היא לבנות הערים מחדש, ואח"כ — וגדרות לצאנכם, תתעסקו בדבר המקנה והרכוש שהוא הדבר הטפל, ואמנם הבינו בני גד וראובן ששגו בדעתם בדבר הזה והסכימו לדברי משה, ועל זה ענו ואמרו: עבדיך יעשו כאשר אדוני מצוה, טפינו גשינו מקננו וכל בהמתנו יהיו שם בערי הגלעד, והקדימו את הטף והגשים לפני המקנה, כמו שאמר להם משה, וכן אחר כך כשנתנו להם את הארץ אמר: ויבנו בני גד את דיבון ואת עטרות וגו', ובני ראובן בנו את חשבון וגו', ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם ואת שבמה, ויקראו בשמות את שמות הערים אשר בנו, וכתב רש"י בפסוק ל"ח: ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם, נבו ובעל מעון שמות עבודה זרה שלהם, ויבני ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים, וזהו מוסבות שם, נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר, ע"כ, והיינו שאמנם בנו מחדש את הערים לפי הדרוש לטפם ולנשיהם של עם ישראל, כפי שהעיר להם משה והעמידם על טעותם, ושינו השמות שהיו נקראים על שם העבודה זרה של העמים, ונתנו להם שמות חדשים הראויים ומתאימים לערי ישראל, שיעידו ויגידו את הנסים והנפלאות שנעשה להם במה שניצחו את

8

5

על מנת שתעלי לרקיע (10) תשלח לי את הרי בימינו יבול

על מנת שתעלי לרקיע

של הבנים, כי אם היו נותנים בתחלה את לבם להימין שהיא התורה, לא היו באים לכלל הטעות הזו, לעשות העיקר ספל והטפל לעיקר.

וביחוד באו חז"ל ללמד לנו דעת, שכל דבר ודבר שבאים לעשות, אפילו הוא מהדברים הנוגעים לגוף או לרכוש, צריך בראש וראשון לעיין ולחקור בכל צדדי צדדים על התוצאות הרחניות שבדבר, ואז ילך לבטח דרכו שלא יטעה ולא יכשל, וכל זה נכלל ג"כ במה שאמרו (ברכות ס"ג א') איזהל פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה, בכל דרכיך דעהו והוא ישר אודותיך, ותמיד לב חכם לימינו, וכל פינות שאתה פונה לא יהא אלא לימין, שהיא התורה הניתנת בימין.

"כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך" הרי בימינו יבול

שאלה בעל תשובה בא לשאול את הרב, שאמר בקידוש לבנה כשם שאני רוקד כנגדך ואיני יכול לנגוע בך, כך לא יוכלו כל אויבי לנוגע בי לרעה, והרי בימינו ישנן תחנות חלל ובני אדם העולים לירח, ואיך אנו אומרים ביום ואיני יכול לנגוע בך הרי יש היכולים?

תשובה במסכת גיטין דף פד ע"א ה"ז גיטך על מנת שתעלי לרקיע... רבי יהודה בן תימא אומר כל תנאי שאי אפשר לו לקיימו... אינו אלא כמפליגה בדברים. ובריי"ף ובתוס' רי"ד הוסיפו גם כשאמר לה הרי זה גיטך על מנת שתפרחי באויר. וכתב בגיליוני הש"ס אף שמבואר במדרש שאלכסנדר מוקדון עשה כן, וגם היום עושים כן על ידי כדור הפורח וכדומה, מכל מקום לשון פריחה משמע מכח עצמו ולא ע"י דבר אחר, כמו ציפור. ואפשר גם לתרץ שאלתנו דהכוונה ואיני יכול לנגוע בך, הכוונה היא מעצמו בלי החידושים המופלאים שבתחנות החלל, והמורכבות מאוד, שאין בכח אדם להגיע לבד ללבנה.

לג (ב) טוצאיהם למסעיהם. ורבותינן חנורו צמדכס משל למלך שהיה צנו סולה הוליכו למקום אחר לכפאוחו כשחזרו הממיל חזרו מונה כל המסעות ואומר כאן ישנו כאן הוקרנו כאן חספת את האשך, כך ח"ל הקצ"ה למהש מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוי, ע"כ. לדבריהם נראה שפירשו מולאיהם עיני מקרה כמו את כל המולאות אותם (יחסע זי כ"ג) את כל החלוא אשר מולאחמו (יחור) דכפי הנראה כל אותן מקומות המסעות שהחזרו בפניהם זו לא היו מקומות היסוד, מעדות אכחזי (דברים ט') המוליכך צמדכר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב לא מקום זעזע ותלחה ורמון ולנאון אשר אין מים. ואח"כ (ירמי ז') ארץ לא עבר בה אדם ולא ישב אדם שם, ונחש כחזר כעצבים כי המדבר שהלכו בו ישראל לא היה כשאר המדברות שהם קרוצים אל היסוד כמותן המדבריות ששוכנים בו המדבריים שאפשר לו לאדם לחרות ולזרוע בהם להיות נזון מאילנות ועשבים המומים שם, אבל לא היו קרוצים אל היסוד שיקבל מריסה וריעה ופעולת המניחה ולא היה שם מים כלל ולא היה צינע שימי' שם אדם אפי' יום אחד כש"כ עם כמד כשש מאלות אלף צמנות זמן רב כארבעים שנה. וכל זה ענבאר ששמות המקומות המסעות שהחזרו כאן ח"כ שמות עלונים שהיה להם מקורם, אבל הם שמות המונח להם ע"ש המפורע כאשר חנו צהם ישראל, וקמו שהיה הנהגה מקורם לקרות שמות ע"ש המפורע כזית אל לח וצאר שצט, ככה הם שמות המסעות האלה (וכמו שיצוא לפיכך צהם חז"ע) דומה לזה אמרו זירושלמי כשהיו ישראל מתלוננים צומסעות היו שומרים קוצצים צמחה מפחד צלילות, ואמר עליו הרצ"ח כשהיו מוטאים ונוסעים צמחצזה רעה היתה מלת הדין ומתוסה כנגדם להענישם. ע"ז נאמר ויחנו צמרה ויחנו צדפקה ויחנו צמרה. וכשהיו זכאים ועושים לטון שמי' היתה מלת החמנים ונגינה עליהם ע"ז נאמר ויחנו צמר שפר ויחנו צמחה, חסר לדעמי המכוון צנה שאח"כ ויכתוב משה את מולאיהם למסעיהם כלומר כתב את כל המקומות אשר מולא אותם בכל המסעיהם (סריעצ איהרע ערלייגיסקע צייא איהרען רייזען), והוא צעלמו מה שהזכיר חז"ל שמות חנייתם, כי השמות הם צעלום הנראה על המקרה שקרה לישראל צהם. והא לך מה שאמר צהם צמרגונו על שמות המסעות, ויחנו צמרות, אחרא לחתפאיו שצמח עגני יקרה — צרפידם, מטול דרשון ידיהון ומתגמי אורייתא לא הוה חנון מיהא לנשתי לעמא — צמרות החלוט, צמרי דנשאל' צמרה — צמרות, אחרא לחתפגת מרים צמחתא — צמחה, אחר דמרי חילני חמני (ולשון רס"י ע"ש לשון הרע של מרגלים שנאמר לשון רמי גמלי חמנים) צמרון סרץ, צמחה דמתקיף פירוי — צמחה, אחר דחמונין לה מלצינתא צמין — צמחה, אחר לחתכטו קמח וסיעתי על נשה ואהבן — צמר שפר, צמורה דשפירין פירוי — צמרה, אחר דחווהו על צמחה דחומה — צמחות, אחר כנופי' — צמחה, צמריע מוקלות — צמחה, צמח דצמיונין מוסי — צמרות, צמח מדומה — צמח יעקן, צמחי עקחא — צמח הגדל, צמקיינין ואחרא מתקרי גדגוד — צמחה, אחר טי וייט — צמחין צמר, צמח דמרגולא — צמדכר לין, טוור סרולא — צמחה, אחר חובלי זכור, וממן עקה כפשא דעמא צמחה — צמחין, אחר דגרי ה' צהון ית חיוון קלן — צמחין גד, צמחין צית מולא — עלמון דצלחיתא, חנון לחתכטיית מכהון ציח על דצקן מתגמי אורייתא דצמיונין כדצלתא. הנה חמרגונו מוכים עם עם שמתגמי.

לג (ב) טוצאיהם למסעיהם. ורבותינן חנורו צמדכס משל למלך שהיה צנו סולה הוליכו למקום אחר לכפאוחו כשחזרו הממיל חזרו מונה כל המסעות ואומר כאן ישנו כאן הוקרנו כאן חספת את האשך, כך ח"ל הקצ"ה למהש מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוי, ע"כ. לדבריהם נראה שפירשו מולאיהם עיני מקרה כמו את כל המולאות אותם (יחסע זי כ"ג) את כל החלוא אשר מולאחמו (יחור) דכפי הנראה כל אותן מקומות המסעות שהחזרו בפניהם זו לא היו מקומות היסוד, מעדות אכחזי (דברים ט') המוליכך צמדכר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב לא מקום זעזע ותלחה ורמון ולנאון אשר אין מים. ואח"כ (ירמי ז') ארץ לא עבר בה אדם ולא ישב אדם שם, ונחש כחזר כעצבים כי המדבר שהלכו בו ישראל לא היה כשאר המדברות שהם קרוצים אל היסוד כמותן המדבריות ששוכנים בו המדבריים שאפשר לו לאדם לחרות ולזרוע בהם להיות נזון מאילנות ועשבים המומים שם, אבל לא היו קרוצים אל היסוד שיקבל מריסה וריעה ופעולת המניחה ולא היה שם מים כלל ולא היה צינע שימי' שם אדם אפי' יום אחד כש"כ עם כמד כשש מאלות אלף צמנות זמן רב כארבעים שנה. וכל זה ענבאר ששמות המקומות המסעות שהחזרו כאן ח"כ שמות עלונים שהיה להם מקורם, אבל הם שמות המונח להם ע"ש המפורע כאשר חנו צהם ישראל, וקמו שהיה הנהגה מקורם לקרות שמות ע"ש המפורע כזית אל לח וצאר שצט, ככה הם שמות המסעות האלה (וכמו שיצוא לפיכך צהם חז"ע) דומה לזה אמרו זירושלמי כשהיו ישראל מתלוננים צומסעות היו שומרים קוצצים צמחה מפחד צלילות, ואמר עליו הרצ"ח כשהיו מוטאים ונוסעים צמחצזה רעה היתה מלת הדין ומתוסה כנגדם להענישם. ע"ז נאמר ויחנו צמרה ויחנו צדפקה ויחנו צמרה. וכשהיו זכאים ועושים לטון שמי' היתה מלת החמנים ונגינה עליהם ע"ז נאמר ויחנו צמר שפר ויחנו צמחה, חסר לדעמי המכוון צנה שאח"כ ויכתוב משה את מולאיהם למסעיהם כלומר כתב את כל המקומות אשר מולא אותם בכל המסעיהם (סריעצ איהרע ערלייגיסקע צייא איהרען רייזען), והוא צעלמו מה שהזכיר חז"ל שמות חנייתם, כי השמות הם צעלום הנראה על המקרה שקרה לישראל צהם. והא לך מה שאמר צהם צמרגונו על שמות המסעות, ויחנו צמרות, אחרא לחתפאיו שצמח עגני יקרה — צרפידם, מטול דרשון ידיהון ומתגמי אורייתא לא הוה חנון מיהא לנשתי לעמא — צמרות החלוט, צמרי דנשאל' צמרה — צמרות, אחרא לחתפגת מרים צמחתא — צמחה, אחר דמרי חילני חמני (ולשון רס"י ע"ש לשון הרע של מרגלים שנאמר לשון רמי גמלי חמנים) צמרון סרץ, צמחה דמתקיף פירוי — צמחה, אחר דחמונין לה מלצינתא צמין — צמחה, אחר לחתכטו קמח וסיעתי על נשה ואהבן — צמר שפר, צמורה דשפירין פירוי — צמרה, אחר דחווהו על צמחה דחומה — צמחות, אחר כנופי' — צמחה, צמריע מוקלות — צמחה, צמח דצמיונין מוסי — צמרות, צמח מדומה — צמח יעקן, צמחי עקחא — צמח הגדל, צמקיינין ואחרא מתקרי גדגוד — צמחה, אחר טי וייט — צמחין צמר, צמח דמרגולא — צמדכר לין, טוור סרולא — צמחה, אחר חובלי זכור, וממן עקה כפשא דעמא צמחה — צמחין, אחר דגרי ה' צהון ית חיוון קלן — צמחין גד, צמחין צית מולא — עלמון דצלחיתא, חנון לחתכטיית מכהון ציח על דצקן מתגמי אורייתא דצמיונין כדצלתא. הנה חמרגונו מוכים עם עם שמתגמי.

(6)

(יא) והקרייתם לכם ערים. מלשון * קריה. ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה. אבל אינו חייב מיתה כיון שלא הרגו במוד. והדין תזה יורה שהלב עקר האדם, ועקר כל המצות וכל העבירות, ועל כן הוא נענש בגלות ולא במיתה לפי שלא היה לבו בהסכמת הרציחה, ואין חיוב העונש במיתה עד שיהיו הגוף והלב משותפין באותה רציחה: הגוף בתנועתו, והלב בכונתו. וכיון שלא הסכימו שניהם בכך גולה ואינו נהרג, וכן לענין המצות הכל תלוי בלב, שאם עשה מצוה ולא נתכוון בה בלבו לעשותה לשם שמים אין לו שכר מזה * שיצטרך האדם שיתכוין במצות לעשותה לשם שמים, וכן אמר דוד ע"ה: ואשא כפי אל מצותיך אשר אהבתי²² ונשיאות כפים הוא הכוונה, כענין שכתוב: נשא לבבנו אל כפים²³.

1
"א"ל" (12)
פ
(13)

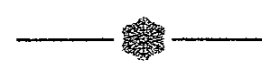
בספר "מרבצי תורה" הובא המעשה הבא:

6
לכתוב

רבי שרגא פייבל מנדלוביץ זצ"ל, שהיה מן הראשונים שהקימו את עולם התורה בארצות הברית, הקים וניהל מוסדות חינוך חרדיים, הראשונים מסוגם באמריקה. אחת מהדרכים שהקנה מוסר לתלמידיו, היתה באמצעות אמרותיו השנונות. פעם כשעמד הרב מנדלוביץ למסור שיעור במשרדו, התברר שחסרים שני מקומות ישיבה.

שני בחורים הלכו להביא כסאות, ולאחר שחזרו, התיישבו השנים, כל אחד על הכסא שהביא. כשראה זאת, אמר להם, "סבלים!" השנים הביטו בו, ולא הבינו מה אינו מוצא חן בעיניו. הוא הסביר, "אילו היה כל אחד מכם מביא כסא לחברו, הייתם עושים בכך חסד, אבל כאשר כל אחד דואג רק לעצמו, הרי זו מעשה של סבלות גרידא."

6

ה"חפץ חיים", נכנס פעם אל הרוקח שבראדין. רוקח זה היה רשע וכופר והתנהג כגוי גמור, ורצה ה"חפץ חיים" לקרבו לשמירת התורה והמצוות.

11

נכנס אליו ה"חפץ חיים" באמצע היום, ובעוד אנשים רבים ממתנינים לקבל את תרופותיהם מן הרוקח, והרוקח טרוד בעבודתו, ניגש אליו חיבקו ונישקו בחמימות יתר, והתחיל להרעיף עליו דברי שבח ותהילה, "כמה אפשר לקנא בעולם הבא שלך", אמר, "כמה מאושר אתה, כמה זכויות יש לך, הרי אתה מציל מאות אנשים ממות, שכן ללא תרופותיך היו בוודאי מתים בחוליים, ואתה במו ידיך מציל את חייהם."

16

הרוקח נרגש כולו לנוכח הדברים שחדרו אל לבו, ושאל את ה"חפץ חיים", "וכי מעלה היא זו, הרי זו פרנסתי ועבודתי, ומקבל אני על כל דבר כסף

מלא?"

ענה לו ה"חפץ חיים", "אף על פי כן, כסף אתה מקבל, ומוכרח אתה לקבל, שכן זוהי פרנסתך ומוכרח אתה להתקיים. אך אם רק תצרף בשעת מלאכתך מחשבה, שאתה עושה זאת לשם הצלת נפשות, הרי אתה מקיים מצוות הצלת נפשות בכל פעולה, ואין זו סתירה למה שתיטול שכרך עבור

זה."

ה"חפץ חיים" הלך לדרכו, אך הרוקח התעורר מעט מתרדמתו, והתחיל באמת לכוון בכל מעשה לשם מצוות גמילות חסדים. הדבר השפיע עליו והוא החל לדאוג יותר לצרכי האנשים, לקבלם בסבר פנים יפות, להדריכם יותר באופן השימוש בתרופות. המעשים השפיעו עליו. עד שהתחיל

(7)

להרהר בנפשו, "וכי זוהי המצוה היחידה שיש? הרי למדתי בצעירותי שיש מצוות תפילין". וכך אט אט התחיל לקיים עוד ועוד מצוות, עד שנהיה למדקדק בקלה כבחמורה.

1
14
ס

יש לנו להתבונן בדבר, כמה מצוות יכולים אנו להרויח, על ידי הקדשת מחשבה מועטה של כוונה לשם מצוה, במעשים שאנו עושים כחלק משגרת החיים, וחבל לאבדם בידיים.

15
מס
73

שנאמרו בערבות מואב כתיב "והמשפטים", דכבר צוה ה' גם על "המצוות" ¹⁰⁵ וגם על "המשפטים" ¹⁰⁶. והיינו דכתיב כאן "ביד משה אל בני ישראל" ¹⁰⁷, דלשון "ביד משה" משמעו דברי קבלה ¹⁰⁸, שלא נדבר עמו פה אל פה אלא בשפע סייעתא דשמאי, כמו שכתבתי כמה פעמים. ועיין עוד מה שכתבתי בספר ויקרא (כו,מו) בסוף התוכחה "אלה החוקים והמשפטים וגו' ביד משה".

1 (יג) והמשפטים: בסוף ספר ויקרא (כו,לד) לא כתוב אלא "אלה המצוות", ולא כתיב "והמשפטים", אע"ג שגם בספר ויקרא כתיב הרבה דיני ממונות ¹⁰⁰. אלא "משפטים" משמע כאן חקירות היוצאות מ"ג מדות ¹⁰¹, כדאיתא בסנהדרין (פז,א) בביאור הכתוב (דברים יז,ח) "כי יפלא ממך דבר למשפט" ¹⁰². ובהר סיני עוד לא ניתן דרך החקירות אלא למשה ולזרעו, כדאיתא בנדרים (לח,א) ¹⁰³, ורק בערבות מואב "הואיל משה באר" התורה כולה על פי דרך הפלפול והחקירות, כאשר יבואר ריש ספר דברים. משום הכי כאן ¹⁰⁴

בענין קבלת התורה

16 ס מאורי האזניים
178 זכ"ס

שבת פ"ה ב', ואמר ריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמדה גנוזה וכו' אתה מבקש ליתנה לבשר דם וכו'.

לישראל, דודאי גם לפי טענתם יקבלו ישראל את התורה רק דטענו שכן הדרש והמידוש יהיה צידס ולא ינתן לישראל, וא"כ ממילא דלא קשה כלל מש"כ, דשפיר יתקיים העולם ע"י לימוד וקיום התורה, ופשוט.

6 והנה לכאורה קשה ע"ד הדין הנ"ל, דא"כ מה תשובה השיב להם משה (שבת פ"ט א') כלום אחס עושים מלאכה וכו' משא ומתן יש ציינים וכו' אז ואם יש לכם, והרי גם לפי"ד לא רנו אלא שכן המידוש יהיה צידס, אבל קיום התורה והמנוות יהיה ע"י ישראל, וא"כ מה טענה היא זו. ונ"ל צוה, דתשובת משה היתה, דכח המידוש והדרש צמורה תלוי בקיום המנוות, ומי שאינו צמורת קיום המנוות אינו יכול לחדש זה ג"כ, וע"כ כיון שקיום התורה הוא רק ע"י ישראל, ממילא צהכרח שגם כח המידוש ינתן להם, כיון שב' הדברים תלויים זה בזה. ולפי"ז

והנה איתא שם בגמ' דאמר ר"ל וכו' שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית, ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אחס מתקיימים ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו, וע"ע גנפיה"ם שער ד' פי"א ח"ל, והאמת בלתי שום ספק כלל שאם היה העולם כולו מקנה אל קנה פנוי ח"ו אף רגע אחד מהעסק והתצוננות שלנו צמורה כרגע היו נחרצים עליונים ומחמונים והיו לחפס ותוהו ח"ו, עכ"ל. א"כ יש להבין מה היתה טענתם של המלאכים צוה שקשו שלא תינתן התורה לישראל, וברי דבר זה מוכרח שיקבלו ישראל את התורה, דהרי בלא זה אין קיום לעולם, ונ"כ.

וגר"א לומר עפנת"כ ציית הלוי פ' יתרו 16 ז"ל, להבין הענין דהמלאכים ציקשו שיתן להם התורה, וכי ס"ד שהם יקיימו המנוות שבה, והרי רובם הם תלויים בצוף. רק הענין דהתורה נחלקת לשנים, שכתב ושבע"פ וכו', והו שרנו המלאכים וצייקשו שיתן להם התורה ולא להאדם, והיה האמת כמו שהם ידרשוה, עיי"ש. ולפי"ד נמלא דלא היתה טענתם שלא תנתן התורה

יש לצאר מה דאיתא צמדדש שוח"ט (תהלים ת') דאחר שעשו ישראל את העגל שמחו מלאכי השרת ואמרו עכשיו תחזור תורה אלינו, עיי"ש. ונ"כ, דמה ענין זה שחטאו לזה שחזרו התורה אליהם, וכי מעמה יפקע חיוב התורה והמנוות מישראל, ולפי המצואר א"ש, דכיון דרק מבח זה שישראל מקיימים את התורה יש להם את הזכות והכח לדורש ולחדש צמורה, ממילא כשעשו העגל דין הוא שיתצטל וכותם על בת המידוש צמורה, וע"ז שמחו מלאכי השרת שמעמה יחזור אליהם כח זה שמה שידרשו צמורה הוא יהיה האמת, ודו"ק.

8